

Poznavanje i uporaba donjostubičkoga govora u dvjema generacijama govornika

Ruk, Karla

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:384009>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-22**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Karla Ruk

POZNAVANJE I UPORABA DONJOSTUBIČKOGA GOVORA
U DVJEMA GENERACIJAMA GOVORNIKA

Diplomski rad

Zagreb, srpanj 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Karla Ruk

POZNAVANJE I UPORABA DONJOSTUBIČKOGA GOVORA
U DVJEMA GENERACIJAMA GOVORNIKA

Diplomski rad

Mentor rada:

doc. dr. sc. Jelena Vignjević

Zagreb, srpanj 2023.

SAŽETAK

U ovom se radu iznosi istraživanje poznavanja i uporabe govora Donje Stubice kod djece osnovnoškolske dobi (četvrtog razreda osnovne škole) i starijih govornika. Rad se sastoji od četiri poglavlja. Prvi dio sadrži kratak prikaz o gradu Donja Stubica. Prikazuje se geografski položaj grada, kao i povijest i običaji koji su karakteristični za grad koji se smatra središtem donjeg Hrvatskog zagorja. Drugi dio rada govori o narječjima hrvatskoga jezika, a posebice se ističe kajkavsko narječje. Prikazuje se suvremeno dijalekatsko stanje u Republici Hrvatskoj te čime je uvjetovan gubitak govornika organskih idioma. Također, donosi se podjela kajkavskoga narječja i njegovo rasprostiranje. Tumače se najvažniji događaji, kao i osobe koje su doprinjele istraživanju, ali i razvoju kajkavskoga narječja. Treći se dio rada odnosi na karakteristike donjostubičkoga govora. Analiziraju se fonološke, morfološke, sintaktičke i leksičke odlike u govoru Donje Stubice. Četvrti dio rada donosi prikaz istraživanja čiji su ispitanici bili djeca osnovnoškolske dobi (četvrtog razreda osnovne škole) i stariji govornici Donje Stubice. Metodom pisanog ispitivanja (testiranja) htjelo se steći uvid u razlike u govoru djece četvrtog razreda osnovne škole i starijih govornika donjostubičkoga govora, odnosno u kojoj je mjeri prisutan donjostubički govor u djece osnovnoškolske dobi i starijih koji danas žive u Donjoj Stubici. Ovo je istraživanje pokazalo da su u govoru djece osnovnoškolske dobi leksemi karakteristični za govor Donje Stubice znatno manje zastupljeni negoli u govoru starijih ispitanika. Uočava se kako je u govoru djece osnovnoškolske dobi zastupljeniji hrvatski standardni jezik, dok se dijalektni elementi donjostubičkoga govora postupno gube i iščezavaju.

Ključne riječi: govor Donje Stubice, hrvatska narječja, kajkavsko narječje

ABSTRACT

This thesis presents the study on the use and knowledge of the speech variety used in Donja Stubica among pupils in elementary school (fourth graders) and elderly citizens. The thesis consists of four parts. The first part contains a brief portrayal of the city of Donja Stubica in which the geographical position of the city itself is presented, as well as the history and traditions characteristic of Donja Stubica that is regarded to be the centre of the southern part of the region called Hrvatsko Zagorje. The second part of the thesis is dedicated to the dialects of the Croatian language with a specific focus on the Kajkavian dialect where not only the contemporary situation regarding dialects of the Republic of Croatia is illustrated, but also the reasons for the decrease in the number of speakers of original idioms. Moreover, the categorisation of the Kajkavian dialect and the way it is spread is described as well. What is also mentioned are the most important events and individuals who contributed to the research and development of the dialect in question. The third part of the thesis refers to the characteristics of the speech variety spoken in the territory of Donja Stubica, i.e. it involves the analysis of its phonological, morphological, syntactical and lexical qualities. The last part illustrates the research in which primary school pupils (fourth graders) and elderly citizens participated. By using a written testing method, the aim was to gain an insight into differences in the way fourth graders and elderly citizens use the speech variety of the territory of Donja Stubica, in other words to what degree the aforementioned speech variety is used among pupils in primary school and the elderly who live in Donja Stubica. The research showed that primary pupils use considerably fewer lexemes that are characteristic of speech variety spoken in Donja Stubica compared to older participants. Another finding is the fact that fourth graders use more Standard Croatian, while dialect elements of the previously mentioned speech variety are gradually disappearing.

Key words: Croatian dialects, Kajkavian dialect, speech variety of Donja Stubica

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Donja Stubica – geografska obilježja, stanovništvo, povijest i običaji	2
2. GOVOR DONJE STUBICE	4
2.1. Prozodija donjostubičkoga govora	6
2.2. Vokalizam donjostubičkoga govora	7
2.3. Konsonantizam donjostubičkoga govora.....	7
2.4. Morfologija donjostubičkoga govora	8
2.5. Leksik donjostubičkoga govora.....	10
3. ISTRAŽIVANJE POZNAVANJA I UPORABE DONJOSTUBIČKOGA GOVORA U DVJEMA GENERACIJAMA GOVORNIKA	12
3.1. Cilj i metodologija istraživanja.....	12
3.2. Istraživačke hipoteze	13
3.3. Rezultati istraživanja	13
3.3.1. Rezultati 1. zadatka	13
3.3.2. Rezultati 2. zadatka	17
3.3.3. Rezultati 3. zadatka	22
3.3.4. Rezultati 4. zadatka	23
4. ZAKLJUČAK	26
LITERATURA.....	27
Prilozi i dodatci	29
IZJAVA O IZVORNOSTI DIPLOMSKOG RADA	32

1. UVOD

U smislu prostornoga raslojavanja, hrvatski jezik čine tri narječja: štokavsko, kajkavsko i čakavsko narječje. U ovome radu govori se o kajkavskom narječju hrvatskoga jezika na području Hrvatskog zagorja, točnije o govoru Donje Stubice. Kajkavsko se narječje prepoznaje u zapisima iz 12. stoljeća kao jedno od pet osnovnih idioma srednjojužnoslavenskoga dijasistema. Opisima i znanstvenim proučavanjem kajkavskoga narječja utvrđeni su različiti kajkavski govori, skupine govora i dijalekti. Prema Lončariću (1996), govor Donje Stubice pripada bednjansko-zagorskome dijalektu kajkavskoga narječja.

Donjostubički govor mjesni je govor koji se nekada odnosio na područje od Gornje Stubice do Stubičkih Toplica, a danas obuhvaća 10 naselja od kojih je najbrojnije središnje naselje Donja Stubica. Donjostubički govor pripada bednjansko-zagorskome dijalektu kajkavskoga narječja, stoga ga karakterizira ekavski odraz jaza. No, u govoru se zamjećuje kako se glas *e* često odražava kao dvoglasnik *ie*. Naglasni sustav donjostubičkoga govora se sastoji od kratkog naglaska, dugosilaznog naglaska ili cirkumfleksa i dugouzlaznog naglaska ili akuta. U govoru Donje Stubice na mjestu standardnojezičnih glasova *č* i *ć*, izgovara se samo glas *č*. Značajka donjostubičkoga govora jest nestajanje vokativa kao padeža, u čijoj se službi pojavljuje nominativ. Također, upotrebljava se samo futur II. te su česti povratni glagoli. Donjostubički govor karakterizira znatan broj germanizama i hungarizama te česta uporaba deminutiva.

Budući da se svaki govor neprestano mijenja zbog utjecaja raznih čimbenika, vidljive su velike promjene i u donjostubičkom govoru, a do kojih od druge polovice 19. stoljeća naovamo dolazi ponajviše utjecajem standardnoga hrvatskoga jezika. Tako su u današnjem donjostubičkom govoru mlađih govornika nestali mnogi kajkavski leksemi i po brojnim se drugim odlikama njihov govor sve više približava standardnomu.

Ovim se radom htjelo dobiti uvid u neke od razlika u donjostubičkom govoru učenika osnovnoškolske dobi i govornika starije dobi, odnosno htjelo se utvrditi u kojoj mjeri jedni, a u kojoj drugi razumiju i upotrebljavaju izabrane kajkavske lekseme.

U radu se najprije ukratko opisuju geografska obilježja i stanovništvo grada Donje Stubice te povijest i narodni običaji Hrvatskog zagorja, a koji su karakteristični i za grad

Donju Stubicu. Potom se iznose obilježja kajkavskog narječja te karakteristike donjostubičkoga govora, prema *Malome rječniku kajkavskoga govora stubičkoga kraja* (Pelko, 2016). Prikazuje se prozodija, vokalizam, konsonantizam, morfologija i leksik Donje Stubice. Na kraju se donosi detaljan opis istraživanja provedenog među učenicima u Osnovnoj školi Donja Stubica te među starijim ispitanicima u naseljima grada Donje Stubice.

1.1. Donja Stubica – geografska obilježja, stanovništvo, povijest i običaji

Grad Donja Stubica nalazi se u južnom dijelu Krapinsko-zagorske županije i prostire se na 44 km^2 . Donja Stubica graniči na sjeveru s Gradom Zabokom i Općinom Bedekovčina, na sjeverozapadu s Gradom Oroslavje, na zapadu i jugozapadu s Općinom Stubičke Toplice, na jugu s Gradom Zagrebom, a istočna je granica Općina Gornja Stubica. Naziv Grad Donja Stubica koristi se za cjelokupno područje, a naziv Donja Stubica za mjesto, odnosno središnje naselje. Grad Donja Stubica čini 10 naselja u kojima, prema posljednjem popisu stanovništva iz 2021. godine, živi 5 326 stanovnika. Naselja su: Donja Podgora, Donja Stubica, Gornja Podgora, Hižakovec, Hruševac, Lepa Ves, Matenci, Milekovo selo, Pustodol i Vučak. Najbrojnije je središnje naselje Donja Stubica s 2 121 žiteljem. Opća gustoća naseljenosti, kao odraz društveno-povijesnih zbivanja i prirodno-zemljopisnih značajki, tradicionalno je visoka. U Krapinsko-zagorskoj županiji ona iznosi $98,2 \text{ stanovnika/km}^2$, a u Gradu Donja Stubica $121,1 \text{ stanovnik/km}^2$, što je znatno iznad opće gustoće naseljenosti države koja iznosi $68,5 \text{ stanovnika/km}^2$.

Stubica se prvi put spominje 1209. godine u povelji tadašnjeg kralja Ugarske, kralja Andrije II. U spomenutoj povelji, ugarski kralj Andrija II., dodjeljuje Stubicu vjernome pristaši Vratislavu. Stubica je tada bila prostorno najveća od svih posjeda jer je obuhvaćala područje koje se danas prostire od Gornje Stubice sve do Stubičkih Toplica. Donja Stubica preuzima ulogu centra grada nakon seljačke bune 1573. godine. Svoj današnji izgled Stubica dobiva tek početkom 19. stoljeća kada postaje maleno, ali urbanizirano naselje. Ovaj se grad smatra središtem donjeg Hrvatskog zagorja, 1992. godine ustrojen je kao nova općina, a 1997. godine dobio je i formalni status grada.

Zorica Rajković (1972) tumačeći narodne običaje (životne i godišnje) Hrvatskog zagorja, a koji su karakteristični i za Donju Stubicu, ističe običaje sklapanja braka, poklada, Cvjetne nedjelje, Uskrsa, Svih svetih, Martinja, Jurjeva, Božića, Tri kralja i Svijećnice.

Vezano uz ženidbene običaje, Rajković (1972) objašnjava kako se prije samoga čina vjenčanja u crkvi izvodi prošnja mladenke od strane mladenca. Starješina, osoba koja je predvođena za prošnju mladenke, ulazi s mladencem, kumom i svatovima u sobu mladenke te ih prate svirači. Ako mladenka stavi grančicu ružmarina okićenu vrpcom na odijelo mladenca, onda je pristala na prošnju i ceremonija se nastavlja u mladenkinu domu.

Pokladni pak običaji nalažu da na dan poklada djeca obilaze kuće i skupljaju novce, jaja i slatkiše. Pjeva se i štapom prikazuje pjesma *Repa: Velika repa, debeli klin, gospodo draga peneze sim!*. Običaj je da se na dan poklada jede kuhani kupus i meso te se peku krafne.

Navečer uoči Jurjeva, mještani pale hrpu prikupljenih grančica u polju, vinogradima ili na dvorišnim ulazima. U Donjoj Stubici se za taj čin koristi naziv *kurenje krijesa*. Oko vatre se ljudi okupljaju i pjevaju, što u Donjoj Stubici predstavlja i obranu od tuče.

U studenome, kada se slavi svetac Martin, priređuju se priredbe s elementima folklor, gdje se održava obred krštenja mladoga vina.

Većina tih običaja, zabilježenih u spomenutom radu (Rajković, 1972) živa je i danas u stubičkome kraju, no postupno se gubi njihovo značaj i odlaze u zaborav.

2. GOVOR DONJE STUBICE

Govor Donje Stubice jedan je od govora kajkavskoga narječja hrvatskoga jezika.

Kajkavsko narječje jedno je od triju hrvatskih narječja. Lončarić (1996) ističe da se kajkavština prepoznaje u zapisima iz 12. stoljeća kao jedna od pet osnovnih idioma srednjojužnoslavenskoga dijasistema. Budući da kajkavština još ni danas nema modernu monografiju, djelo *Jezik Hrvata kajkavaca* Stjepana Ivšića iz 1936. godine služi kao polazište u proučavanju kajkavskih govora. Prema Lončariću (1996), Stjepan Ivšić smatra se najznačajnijim proučavateljem kajkavštine jer je prikazao akcentuacijsku strukturu kajkavskoga dijasistema i na temelju prikazane strukture uspostavljena je prva znanstvena klasifikacija kajkavštine. Prema Damjanoviću (2012), koji je iznio rasprave i članke Stjepana Ivšića objavljene u razdoblju od 1910. do 1981. godine, kajkavsko je narječje vrlo rano razvilo zajednički književni jezik i ostao otprilike tristo godina književni jezik dijela Hrvata. Znanstvenim proučavanjem kajkavskoga narječja u 19. stoljeću bavili su se Ivan Kukuljević, Matija Valjavec, Rikardo F. Plohl Herdovigov, Milan Rešetar, Vatroslav Jagić, Vatroslav Rožić i Vatroslav Oblak. Kajkavsko je narječje nastavilo biti predmetom brojnih znanstvenih istraživanja sve do danas, a na neka od suvremenih istraživanja oslanja se i ovaj rad, pa će istraživači biti spominjani i u nastavku teksta.

Lončarić i Kekez (2007) objašnjavaju kako se geografski može reći da je kajkavština rubni dijasistem jer se naslanja na slovensko jezično područje, odnosno zauzima sjeverozapadno hrvatsko područje. Prema Celinić (2020), kajkavsko narječje graniči na istoku i jugu s drugim dvama narječjima hrvatskoga jezika – štokavskim i čakavskim. Celinić (2020) također tumači da je zapadna granica kajkavskoga narječja ujedno i međa hrvatskoga i slovenskoga jezika. Lončarić (2005) govori da je granica prema štokavskom narječju u međurječju Save i Drave, dok na sjeveru ta granica polazi od Virovitice i ide prema jugu do ušća Une u Savu. Južna granica kajkavskoga narječja obuhvaća pojas južno od Save i proteže se južno od Kupe do Slovenije, dok na sjeveru kajkavsko narječje mjestimično prelazi Muru.

Izvan Republike Hrvatske kajkavski se govori nalaze sjevernije od Pitomače uz Dravu i Muru na području Mađarske, južno od Nežiderskoga jezera i u Gradišću blizu Szombathelya u Mađarskoj, u vojvođanskom i rumunjskom Banatu, a nakon novijih ekonomskih migracija veći je broj kajkavaca u SAD-u (Lončarić, 2005, str. 109).

Stjepan Ivšić (1996), prema osobitostima akcentuacije, donosi temeljnu podjelu kajkavskoga narječja na četiri skupine govora: zagorsko-međimurska, donjosutlanska i žumberačka, turopoljska-posavska te križevačko-podravska.

Lončariću (2005) ističe kako je prostorni dio kajkavskog narječja koji graniči sa štokavskim narječjem zadobivao karakteristike štokavštine, kao i prostorni dio uz čakavsko narječje koji je zadobivao karakteristike čakavštine. Također, dio kajkavskoga narječja koji se prostire uz slovenski jezik, ima karakteristike slovenskih govora. Prema Lončariću (2005) kajkavski se govori na temelju akcentuacije i razvoja vokalizma dijele u osam skupina:

- a) središnjozagorski i varaždinsko-ludbreški govori
- b) zapadnozagorski i gornjosutlanski govori
- c) međimurski govori
- d) sjevernomoslavački govori
- e) turopoljsko-posavski govori
- f) glogovničko-bilogorski govori
- g) gornjolonjski govori
- h) podravski govori.

Navedeni autor razlikuje 15 dijalekata kajkavskoga narječja s obzirom na navedenu podjelu na skupine govora:

- 1) bednjansko-zagorski,
- 2) samoborski,
- 3) varaždinsko-ludbreški,
- 4) međimurski,
- 5) gornjosutlanski,
- 6) plješivičkoprigrorski,
- 7) turopoljski,
- 8) vukomeričko-pokupski,
- 9) donjolonjski,
- 10) gornjolonjski,
- 11) glogovničko-bilogorski,
- 12) podravski,
- 13) sjevernomoslavački,
- 14) goranski,

15) donjosutlanski.

Prema Lončariću (1996), govor Donje Stubice pripada bednjansko-zagorskome dijalektu kajkavskoga narječja. Vranić i Zubčić (2018) *Hrvatska narječja, dijalekti i govori u 20. stoljeću* umjesto bednjansko-zagorskoga dijalekta koriste izraz središnjozagorski dijalekt. Bednjansko-zagorski, odnosno središnjozagorski dijalekt proteže se na jugu od područja Šestina, istočno od Dugoga Sela do područja sjeverno od Ivanca oko Gornje Voće i Bednje, istočno od Budinščine i Konjščine, a zapadno do Krapine i Krapinskih Toplica. Razlikuju se četiri veća govorna područja bednjansko-zagorskoga, odnosno središnjozagorskoga dijalekta: bednjanski, medvednički, stubičanski i krapinsko-ivanečki. U daljnjem se tekstu navode karakteristike donjostubičkoga govora koje su uočene u *Malome rječniku kajkavskoga govora stubičkoga kraja* (Pelko, 2016).

2.1. Prozodija donjostubičkoga govora

Naglasni sustav donjostubičkoga govora podudara se s osnovnom kajkavskom akcentuacijom koja se sastoji od tri naglaske. Lončarić (1996) navodi ove naglaske: kratki naglasak (`), dugosilazni naglasak ili cirkumfleks (^) i dugouzlazni naglasak ili akut (´). Primjereni navedeni u *Malome rječniku kajkavskoga govora stubičkoga kraja* (2016) za kratke naglaske su: *děšč* (kiša), *družina* (članovi kućanstva, ukućani, obitelj), *nakoliti* (postaviti kolje uz trsove, grah i sl.), *sekira* (sjekira), *lopàta, lõnec* (lonac), *děska* (daska), *pèkel* (pakao) i sl. Primjeri navedeni u *Malome rječniku kajkavskoga govora stubičkoga kraja* (2016) za dugosilazne naglaske su: *lìst, mēse* (meso), *sēsti* (sjesti), *spât* (spavati), *vēne* (ono, tamo, ondje), *kolēne* (koljeno), *sliêp* (slijep), *riêč* (riječ) i sl. Primjeri navedeni u *Malome rječniku kajkavskoga govora stubičkoga kraja* (2016) za dugouzlazne naglaske su: *listje* (lišće), *tétec* (tetak), *mliêke* (mlijeko), *rétke* (rijetko), *klúp* (klupa), *dójtj* (doći), *dékla* (djevojka), *vúsnica* (usna) i sl.

2.2. Vokalizam donjostubičkoga govora

Budući da donjostubički govor pripada bednjansko-zagorskome dijalektu kajkavskoga narječja, karakterizira ga ekavski odraz jaza. U govoru se zamjećuje kako se glas *e* često odražava kao dvoglasnik *ie* (primjerice: *gniezde* (gnijezdo), *liepe* (lijepo), *diete* (dijete), *mlieke* (mlijeko), *zviezda* (zvijezda), *smietati* (smetati), *zlietati* (izlijetati) i sl.). Karakteristika je donjostubičkoga govora da se pred početne stražnje samoglasnike *u* i *o* predmeće protetski suglasnik. Samoglasnik *u* se ne može uočiti na početku riječi, jer pred njega dolazi protetsko *v* (primjerice: *vugerek* (krastavac), *vuglen* (ugljen), *vuhe* (uho), *vura* (ura), *vuske* (usko), *vuš* (uš), *Vuzem* (Uskrs), *vužgati* (zapaliti) i sl.). Prijedlozi *s* i *u* imaju oblik *z* i *v(u)* (primjerice: *z rukami iščem te – tražim te rukama; bil je z nami – bio je s nama; vu srcu mom – u mojem srcu; v mojem dvorišču - u mojem dvorištu* i sl.). U donjostubičkome se govoru uočava da se glas *f* pojavljuje umjesto glasa *u* ispred šumnika (primjerice: *f klieti – u klijeti, f štale – u staji, f škornju – u čizmi, f šlafruku – u kućnome ogrtaču* i sl.). Celinić (2020) tumači da glas *l* na kraju sloga ne prelazi u *o*, što je karakteristično za kajkavsko narječje, ali i za donjostubički govor (primjerice: *meknul* (maknuo), *videl* (vidio), *jel* (jeo), *vlekel* (vukao), *mahnul* (mahnuo), *skakal* (skakao) i sl.).

2.3. Konsonantizam donjostubičkoga govora

U govoru Donje Stubice se umjesto standardnih glasova *č* i *ć*, izgovara glas *č* koji je frekventniji u odnosu na glas *ć* (primjerice: *nesreča* (nesreća), *odseči* (odsjeći), *slieči* (svući), *speči* (ispeći), *več* (već), *vreča* (vreća), *vreči* (ureknuti) i sl.). Isto vrijedi i za glasove *dž* i *đ* gdje se izgovara samo jedan glas. U govoru se koristi *čr* umjesto *cr* (primjerice: *črlene* (crveno), *črf* (crv), *črne* (crno), *čriep* (crijep), *črišenja* (trešnja) i sl.). Prema Celinić (2020), u kajkavskome se narječju ne provodi sibilizacija, što je uočeno i u govoru Donje Stubice (primjerice: *seljaki* (seljaci), *knjigi* (knjizi), *vuki* (vuci), *digati* (dizati), *dihati* (disati), *junaki* (junaci) i sl.). Karakteristika je donjostubičkoga govora da se umjesto glasova *lj* i *nj* govori *l* i *n* (primjerice: *lietni* (ljetni), *lete* (ljetno), *zemla* (zemlja), *češnak* (češnjak), *nega* (njega), *nemu* (njemu) i sl.), kao i da se ispred samoglasnika na početku riječi javljaju suglasnici *h*, *j* ili *v* (primjerice: *halat* (alat), *hruška* (kruška), *jigla* (igla), *vučitaljica* (učiteljica), *vujec* (ujak) i sl.). Celinić (2020) objašnjava da se zvučni suglasnici na kraju riječi izgovaraju

bezvučno, što je također karakteristika i donjostubičkoga govora (primjerice: *grat* (grad), *vrak* (vrag), *zup* (zub), *nof* (nov) i sl.). Uočavaju se i promjene u suglasničkim skupovima, gdje dolazi do ispadanja suglasnika (primjerice: **tvr** > **tr**: *trt* (tvrđ), *četrtak* (četvrtak); **kt** > **t**: *teri* (koji), *tera* (koja); **pt** > **t**: *tič* (ptica); **pč** > **č**: *čela* (pčela) i sl.).

2.4. Morfologija donjostubičkoga govora

Lončarić (1996) tumači kako kajkavsko narječje u morfologiji karakteriziraju sljedeće osobine: a) od inovacija: gubitak dvojine, smanjenje broja tipova deklinacija, gubitak vokativa, komparativni sufixi – (e) š; b) od čuvanja starijih crta: supin, posebni oblici za dativ, lokativ i instrumental u množini. Značajka donjostubičkoga govora jest nestajanje vokativa kao padeža, u čijoj se službi pojavljuje nominativ (npr. *Bara*). Vokativ se zamjećuje u nekoliko riječi kao što su *Bože*, *Isuse* i sl. U donjostubičkome se govoru glavni i redni brojevi mijenjaju kao i pridjevi. U brojevima od 11 do 19 dodaje se sufixi *-najst* (primjerice: *jedenajst*, *dvanajst*). Pridjevi, prilozi i imenice od broja četiri pa nadalje imaju infiks *-er-* (primjerice: *četveri*). U govoru Donje Stubice prevladavaju sufixi *-eš-* i *-š-* u tvorbi komparativa (primjerice: *slabeše* (slabije), *beleše* (bjelje), *gorši* (gori), *veksi* (veći) i sl.). Superlativ se tvori tako da se ispred komparativa dodaje prefiks *naj-* (primjerice: *najstareši* – *najstariji*). Što se zamjenica tiče, osnova *kolik/tolik* u donjostubičkome govoru ima *u* umjesto *o* (primjerice: *kuliki*, *tuliki*). Pokazne zamjenice imaju oblik *of*, *te*, *on*, *ove*, *one* za 3. lice i *vene* (ono, tamo, ondje). Upitno-odnosna zamjenica glasi *teri*, *šteri* (koji). Infinitiv glagola u donjostubičkome govoru ima nastavke *-ti* i *-či* (primjerice: *deživeti* (doživjeti), *vrnuti* (vratiti), *pohitati* (pobacati), *poleči* (poleći), *pomoči* (pomoći), *vreči* (ureći) i sl.). U govoru Donje Stubice često se upotrebljava supin koji označava neku namjeru (inf. *spàti* – sup. *spât*). Za 1. l. mn. prezenta je karakterističan nastavak *-me* (primjerice: *zacvikame* (ukliještimo), *špricame* (prskamo), *premišljame* (razmišljamo), *vidime* (vidimo), *pečeme* (pečemo), *imame* (imamo) i sl.). Također, ističe se nastavak *-ju* u 3. l. mn. prezenta (primjerice: *odvračaju* (odgovaraju), *prebežiju* (pretrče), *prenašaju* (prenose), *vupaju* (usude), *spominaju* (razgovaraju), *zatancaju* (zaplešu) i sl.). Perfekt se u govoru Donje Stubice tvori od nesvršenog prezenta pomoćnog glagola biti i glagolskog pridjeva radnoga (primjerice: *videl sam* – *vidio sam*; *bil sam* – *bio sam*, *išel sam* – *išao sam*, *nosil sam* – *nosio sam* i sl.), a pluskvamperfekt se tvori od perfekta glagola biti i glagolskog

pridjeva radnoga (primjerice: *bil sam videl – bio sam vidio*). Upotrebljava se samo futur II. koji se tvori od svršenog prezenta pomoćnog glagola biti i glagolskog pridjeva radnoga (primjerice: *ja bum došel – budem došao*). Kondicional se tvori od pomoćnog glagola biti koji u svim licima glasi *bi* i glagolskog pridjeva radnoga (primjerice: *On bi delal.- On bi radio.; Mi bi mogli delati – Mi bismo mogli raditi.* i sl.). Imperativ se u 2. l. jd. tvori nastavcima *–i* i *–e* (primjerice: *primi, zemi (uzmi), zijdi (izađi), iskope (iskopaj), potire (otjeraj), nahajce (naloži)* i sl.), a u 2. l. mn. nastavkom *–ete* i *–ite* (primjerice: *nacifrete (ukrasite), skopete (iskopajte), ropete (stvarajte buku), lupite (ljuštite), slečite (svucite), otpravite (uputite)* i sl.). U donjostubičkome su govoru česti povratni glagoli kao što su *naspominati se (narazgovarati se), nazimeti se (ozepsti), sestiti si (sjesti), zeti si (uzeti), prespati si (prespavati), pojesti si* i dr.

U govoru Donje Stubice povezanost dvije imenice izriče jedan pojam u nazivima, npr. voća (primjerice: *slīve bistrīce*). Također, česta je upotreba imenice *treba* umjesto glagola *trebati*. Imenica *treba* dolazi u obliku *trēba je* i ima samo nominativ jednine (primjerice: *jēl vam je kaj trēba – je li vam nešto potrebno; tō je trēba sàki dēn dēlati – to je potrebno svaki dan raditi*).

Lončarić (1996) tumači karakteristiku kajkavskoga narječja da se naziv po roditeljima, suprugu i kući izriče pridjevom od imena, naziva osobe ili kuće koji stoji iza imena osobe o kojoj se govori. Ova je karakteristika učestala pojava u govoru Donje Stubice (primjerice: *Bara Rozina/Štefova/Jožekova/Jakšićeva* i sl.). U donjostubičkome se govoru iza komparativa u komparaciji koriste *nek* i *od* (primjerice: *ōn je mlājši nek jā – on je mađi nego ja; óna je vėkša òd mene – ona je viša od mene* i sl.).

Osobne su zamjenice *ja, ti, on, ona, ono, mi, vi, oni, one, ona*. Instrumental zamjenica *ja* u donjostubičkome govoru glasi *zmenu* (sa mnom). U govoru Donje Stubice se pri postavljanju pitanja upotrebljava upitno-odnosno zamjenica *kaj* (primjerice: *Kaj me imaš rāda? - Voliš li me?*). Također, neodređene se zamjenice oblikuju na temelju upitno-odnosne zamjenice *kaj* (primjerice: *nekaj, nikaj* i sl.). Učestala je i uporaba pokazne zamjenice koja u nominativu muškoga roda glasi *ov (ovaj)*, ali i *oviē, tiē (taj)* ili *oniē (onaj)*. Posvojne zamjenice u govoru Donje Stubice glase: *moj, negof (njegov), njejn (njezin)*.

Glavni brojevi u govoru Donje Stubice su: *jēden, dvā, trī, četīri, pēt, šēst, sēdem, òsem, dēvet, dēsēt* itd. Karakteristika je donjostubičkoga govora da se broj jedan (*jeden*) upotrebljava kao neodređeni član (primjerice: *īma jednóga mládoga móža – ima mladoga*

supruga). U govoru se primjećuje također da uz brojeve dolazi imenica *komât* (primjerice: *îmam dvóje komádi decê*).

Za govor Donje Stubice je karakteristična povratnost određenih glagola (primjerice: *vučím se – učím se; ták su se năfčili – tako su se naučili; kráva tèra se pâse – krava koja se pase i sl.*). Uočava se da je klitički oblik povratne zamjenice najčešće u dativu (primjerice: *bòm si mǎlo sěl – malo ću sjesti*).

Lončarić (1996) navodi priloge koji služe za pojačavanje i modificiranje pridjeva, drugih priloga i glagola u kajkavskome narječju. Analizom tih priloga, u govoru Donje Stubice su najfrekventniji prilozi *dosti/dost* i *čisto* (primjerice: *Bil je dost betežen.; To je čist nekaj drugo.*). Prilozi *ovdje* i *tamo* se u donjostubičkome govoru pojavljuju u obliku *sim* i *tam*.

Kada se razmatra o osobi kao cilju kretanja u dativu, u donjostubičkome se govoru koristi prijedlog *k* (primjerice: *vrni s k ocu – vrati se ocu*). Nadalje, kada je riječ o geografskom objektu kao cilju kretanja, tada se upotrebljava prijedlog *v(u)* (primjerice: *pem v Krapinu -ići ću u Krapinu; idem v šetnju – idem u šetnju i sl.*). U govoru se prijedlog *s*, *sa* zamjenjuje prijedlogom *z* (primjerice: *z Baricom – s Baricom; z sestricom – sa sestricom; z prijateli – s prijateljima i sl.*).

2.5. Leksik donjostubičkoga govora

Budući da se deminutivi često navode kao karakteristika kajkavskoga narječja, prisutni su i u govoru donjostubičkoga govora. Maresić (2015) tumači uopćene sufikse za tvorbu umanjenica u kajkavskome narječju gdje je sufiks *-ček* najfrekventniji u tvorbi umanjenica muškoga roda donjostubičkoga govora. Primjerice: *pastirček* (od riječi *pastir*), *peharček* (od riječi *pehar*), *prstenček* (od riječi *prsten*), *rukafček* (od riječi *rukav*), *golupček* (od riječi *golub*), *bombonček* (od riječi *bombon*), *kamenček* (od riječi *kamen*) i sl. Sufiks *-eko* jest najfrekventniji u tvorbi umanjenica srednjega roda donjostubičkoga govora. Primjerice: *meseko* (od riječi *meso*), *okeko* (od riječi *oko*), *vuheko* (od riječi *uho*), *mlekeko* (od riječi *mlijeko*), *gnezdeko* (od riječi *gnijezdo*), *krileko* (od riječi *krilo*) i sl. Naposljetku, sufiks *-ica* jest najfrekventniji u tvorbi umanjenica ženskoga roda donjostubičkoga govora. Primjerice: *hižica* (kućica), *košarica*, *glavica*, *letvica*, *pesmica* (pjesmica), *zemlica*

(zemljica) i sl. Prema Maresić (2015) navedeni sufiksi osim deminutivnosti, imaju značenje i na osjećajnoj razini. Osim značenja da je nešto malo, navodi se i dodatno značenje da je nešto poželjno, drago ili primamljivo. Karakteristika donjostubičkoga govora su i hipokoristici gdje se istim sufiksom tvore odmilice za mušku i žensku osobu. U donjostubičkome govoru prevladava sufiks *-ek*: *Jožek, Štefek – Barek, Marek* i sl. Donjostubički govor karakterizira znatan broj germanizama i hungarizama, što je uvjetovano bliskošću s tim jezicima i životom u istoj državi. Blažeka (2021) navodi mnoge primjere germanizama i hungarizama koji se upotrebljavaju u kajkavskome narječju, a koji se očituju i u govoru Donje Stubice. Primjeri germanizama: *vekerica* (budilica), *brenza* (kočnica), *copernica* (vještica), *coprati* (čarati), *kušuvati* (ljubiti), *vanjkuš* (jastuk), *ancug* (odijelo), *tanc* (ples) i sl. Primjeri hungarizama: *pajdašija* (prijateljstvo), *fiškal* (odvjetnik), *oblok* (prozor), *beteg* (bolest), *betežen* (bolestan), *orsag* (država), *kefa* (četka), *jezero* (tisuća) i sl.

3. ISTRAŽIVANJE POZNAVANJA I UPORABE DONJOSTUBIČKOGA GOVORA U DVJEMA GENERACIJAMA GOVORNIKA

3.1. Cilj i metodologija istraživanja

Govor se neprestano mijenja i to pod utjecajem raznih čimbenika gdje djeca usvajaju mnoge nove riječi iz medija, popularne kulture, ali i okoline u kojoj borave. Usvajanjem novih riječi djeca osnovnoškolske dobi počinju mijenjati svoj govor gdje sve manje upotrebljavaju zavičajni govor, a počinju sve više upotrebljavati standardni govor. Istraživanjem smo htjeli utvrditi u kojoj mjeri učenici osnovnoškolske dobi i govornici starije dobi koji žive u Donjoj Stubici, upotrebljavaju i poznaju govor Donje Stubice.

Istraživanje je provedeno u ožujku 2023. godine u Osnovnoj školi Donja Stubica i u naseljima grada Donje Stubice: Matencima, Hižakovcu, Pustodolu, Gornjoj Podgori te u središnjem naselju Donja Stubica.

U istraživanju su sudjelovali učenici četvrtog razreda osnovne škole i stariji govornici koji žive u Donjoj Stubici. Ukupno je bilo 20 učenika četvrtog razreda osnovne škole i 20 starijih govornika koji žive u Donjoj Stubici.

Ispitanici osnovnoškolske dobi kao i ispitanici starije dobi rješavali su test (Prilog 1.) koji je osmišljen kao mjerni instrument za potrebe ovoga istraživanja. Test se sastojao od četiri zadataka. U prvom je zadatku za riječi u stubičkome govoru bilo potrebno napisati jezične izraze na hrvatskome standardnome jeziku. Drugi je zadatak zahtijevao obratno, za jezične izraze na hrvatskome standardnome jeziku bilo je potrebno napisati stubičke izraze. Zadacima gdje je bilo potrebno napisati jezične izraze na hrvatskome standardnome jeziku kao i stubičke izraze za navedene riječi, htjelo se ispitati poznavanje leksika donjostubičkoga govora. Treći je zadatak zahtijevao od ispitanika da uoče koliko je sati te da rješenje napišu riječima, a ne brojkama. Tim se zadatkom htjelo provjeriti uporabu stubičkoga govora u uobičajenim svakodnevnim okolnostima kao što je označavanje vremena u danu. U posljednjem je zadatku bilo potrebno pronaći i podcrtati riječ suprotnoga značenja onoj riječi koja se nalazi prva u nizu i koja je istaknuta. Tim se zadatkom htjelo provjeriti leksičko i semantičko poznavanje donjostubičkoga govora.

Ispitanici osnovnoškolske dobi, odnosno učenici četvrtog razreda Osnovne škole Donja Stubica su test rješavali tijekom jednog školskog sata i rješavanje ispita nije prelazilo vremensko razdoblje duže od 30 minuta. Ispitanici starije dobi koji žive u Donjoj Stubici su u test rješavali u svom domu.

Tijekom ispitivanja, kao i u pisanju ovoga rada, poštovana su sva etička načela lingvističkih istraživanja (prema Cergol, 2022).

3.2. Istraživačke hipoteze

Prije provedbe ispita znanja kojim se htjelo ispitati poznavanje i uporabu donjostubičkoga govora kod djece osnovnoškolske dobi i govornika starije dobi, postavili smo sljedeće hipoteze:

H1: Stariji govornici bolje poznaju donjostubički govor na svim ispitivanim česticama.

H2: Stariji govornici su skloniji uporabi donjostubičkoga govora u odnosu na učenike osnovnoškolske dobi.

3.3. Rezultati istraživanja

Svaki će od navedenih zadataka biti analiziran zasebno. Sva četiri zadatka bit će analizirana s obzirom na postotke u točnosti odgovora u svakoj od skupina.

3.3.1. Rezultati 1. zadatka

Kao što je već navedeno, u prvome je zadatku za riječi stubičkoga govora bilo potrebno napisati jezične izraze na hrvatskome standardnome jeziku za navedene riječi. Svaka točno napisana riječ donosi jedan bod. U prvome je zadatku bilo potrebno napisati 20 jezičnih izraza na hrvatskome standardnome jeziku za riječi stubičkoga govora, što ukupno iznosi 20 bodova.

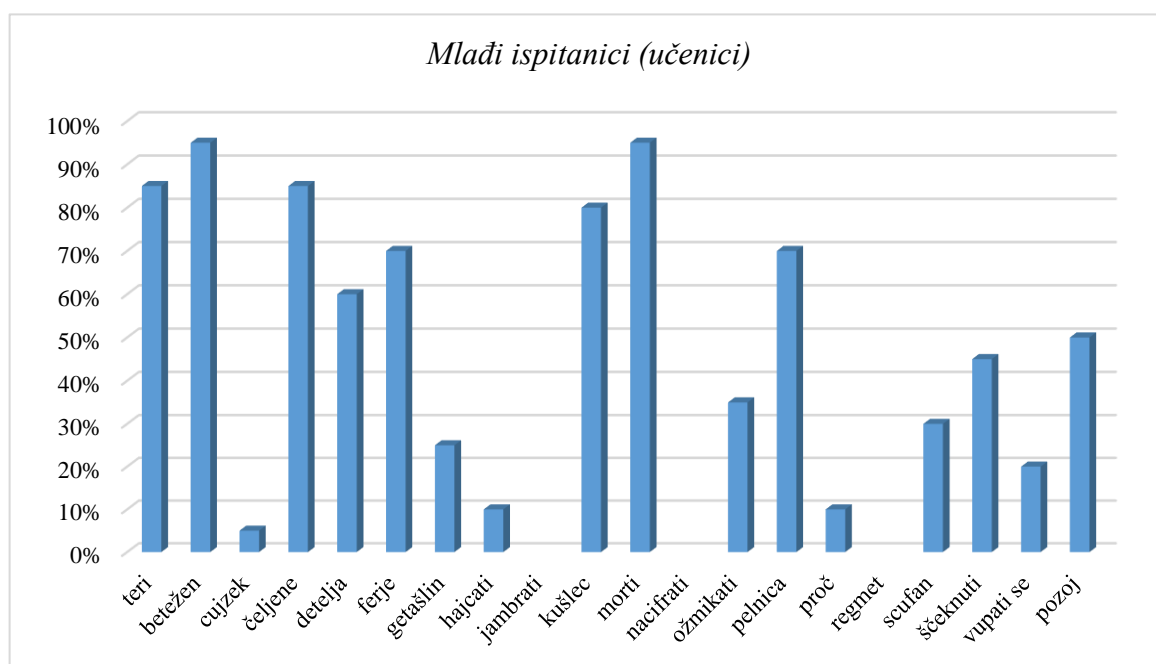
Kako bismo mogli dodijeliti određene bodove u prvome zadatku, za stubičke smo riječi utvrdili istoznačnice na hrvatskome standardnome jeziku:

teri – koji,
betežen – bolestan,
cujzek – ždrijebe,
čeljene – crveno,
detelja – djetelina,
ferje – školski praznici,
getašlin – novčanik,
hajcati – jako grijati, jako naložiti,
jambrati – žaliti se, kukati,
kušlec – poljubac,
morti – možda,
nacifrati – ukrasiti,
ožmikati – ocijediti rukama,
pelnica – podrum,
proč – dalje, odavde,
regmet – maslačak,
scufan – raščupan, mucast,
ščeknuti – uštipnuti,
vupati se – usuditi se,
pozoj – zmaj.

Mlađi ispitanici (učenici)

Od 20 ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju, 85% ispitanika je točno napisalo istoznačnicu na hrvatskome standardnome jeziku za riječ *teri* u stubičkome govoru. 19 ispitanika, odnosno 95% njih je točno napisalo istoznačnicu na hrvatskome standardnome jeziku za riječ *betežen* u stubičkome govoru. Samo je 5% ispitanika znalo napisati istoznačnicu na hrvatskome standardnome jeziku za riječ *cujzek* u stubičkome govoru. 5% ispitanika je napisalo riječ *krava*, ali se ta riječ ne odnosi na istoznačnicu hrvatskoga standardnoga jezika za stubičku riječ *cujzek*. Istoznačnicu na hrvatskome standardnome jeziku za riječ *čeljene* u stubičkome govoru znalo je napisati 85% ispitanika. 60% ispitanika jest točno napisalo istoznačnicu na hrvatskome standardnome jeziku za riječ *detelja* u

stubičkome govoru, dok je 70% njih znalo napisati istoiznačnicu za riječ *ferje* u stubičkome govoru. 25% ispitanika osnovnoškolske dobi, nije provelo sibilizaciju te su riječ napisali u obliku *prazniki*. Njih 25% je točno napisalo istoiznačnicu za stubičku riječ *getašlin*, dok je samo 10% ispitanika znalo napisati istoiznačnicu za stubičku riječ *hajcati*. Od 20 ispitanika, nitko od njih nije točno napisao istoiznačnicu na hrvatskome standardnome jeziku za stubičku riječ *jambrati*. 80% ispitanika je točno napisalo istoiznačnicu za stubičku riječ *kušlec*, dok je njih 95% točno napisalo istoiznačnicu za stubičku riječ *morti*. Od 20 ispitanika nitko nije znao napisati istoiznačnicu za stubičku riječ *nacifrati*. 35% ispitanika je točno napisalo istoiznačnicu na hrvatskome standardnome jeziku za stubičku riječ *ožmikati*. 70% ispitanika je točno napisalo istoiznačnicu na hrvatskome standardnome jeziku za stubičku riječ *pelnica*. Samo je 10% ispitanika znalo napisati istoiznačnicu za stubičku riječ *proč*, dok nitko nije znao napisati istoiznačnicu za stubičku riječ *regmet*. 30% ispitanika je točno napisalo istoiznačnicu na hrvatskome standardnome jeziku za riječ *scufan* u stubičkome govoru, dok je njih 45% točno napisalo istoiznačnicu za riječ *ščeknuti* u stubičkome govoru. Samo je 20% ispitanika točno napisalo istoiznačnicu za riječ *vupati se*, dok je 50% ispitanika točno napisalo istoiznačnicu za riječ *pozoj*. Budući da pravopisno znanje nije bilo cilj ovog istraživanja, svakako bismo istaknuli pravopisnu točnost učenika u pisanju zadanih riječi.

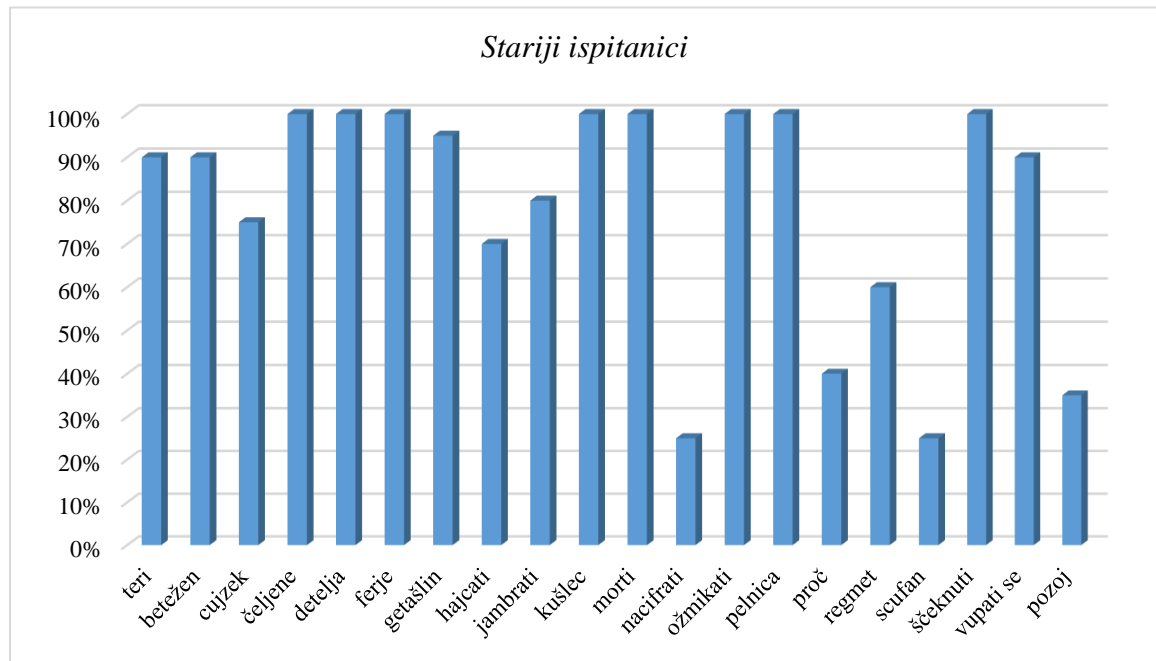
Grafikon 1. Postotak uspjehnosti prepoznavanja značenja riječi stubičkoga govora kod mlađih ispitanika

Iz ovih je rezultata vidljivo kako ispitanici osnovnoškolske dobi slabo prepoznaju značenje riječi stubičkoga govora. Jezične izraze na hrvatskome standardnome jeziku za riječi *teri*, *ferje*, *morti* i *pelnica* znao je napisati najveći broj ispitanika, dok nitko od ispitanika nije znao napisati jezične izraze na hrvatskome standardnome jeziku za riječi *jambrati*, *nacifrati* i *regmet*. Treba naglasiti kako je od ukupno 20 bodova koje nosi 1. zadatak, ostvareno maksimalno 13 bodova, a minimalno 5 bodova. Takav rezultat upućuje i na velike individualne razlike među učenicima u poznavanju leksika stubičkoga govora. Bilo bi vrijedno dalje istražiti te razlike (npr. s obzirom na sastav obitelji u kojoj žive).

Stariji ispitanici

Od 20 ispitanih starijih govornika, 90% ispitanika je točno napisalo istoznačnicu na hrvatskome standardnome jeziku za riječ *teri* u stubičkome govoru, kao i za riječ *betežen* u stubičkome govoru. 75% ispitanika je točno napisalo istoznačnicu za riječ *cujzek* u stubičkome govoru. Budući da se u ovome istraživanju nije ocjenjivalo pravopisno znanje, prihvaćeni su i odgovori ispitanika koji su napisali *ždrjebe*. Svi su ispitanici točno napisali istoznačnicu za stubičku riječ *čeljene*. Zanimljivo je naglasiti kako je 35% govornika napisalo istoznačnicu za riječ *čeljene* u obliku *crvene* umjesto *crveno*. Također, svi su ispitanici točno napisali istoznačnice na hrvatskome standardnome jeziku za riječi *detelja* i *ferje* u stubičkome govoru. Od njih 20 ispitanika, 20% nije provelo sibilizaciju te su riječ napisali u obliku *prazniki*. 95% ispitanika je točno napisalo istoznačnicu za riječ *getašlin* u stubičkome govoru, dok je njih 70% točno napisalo istoznačnicu za stubičku riječ *hajcati*. 80% ispitanika je točno napisalo istoznačnicu za stubičku riječ *jambrati*. Svi su ispitanici točno napisali istoznačnice na hrvatskome standardnome jeziku za riječi *kušlec* i *morti* u stubičkome govoru. Od njih 20, samo je 25% ispitanika napisalo točan oblik istoznačnice za stubičku riječ *nacifrati*. Svi su ispitanici točno napisali istoznačnicu za riječ *ožmikati* u stubičkome govoru. Treba naglasiti da je 50% ispitanika pravopisno netočno napisalo riječ, gdje su riječ napisali s kratkim jatom; *ocjediti*. Svi su ispitanici točno napisali istoznačnicu za stubičku riječ *pelnica*, dok je samo 40% ispitanika napisalo točan oblik istoznačnice za stubičku riječ *proč*. 60% ispitanika je točno napisalo istoznačnicu za stubičku riječ *regmet*. Treba naglasiti kako je 25% ispitanika napisalo drugi naziv za maslačak u stubičkome kraju koji glasi *rega*. 25% ispitanika je napisalo točan oblik istoznačnice na hrvatskome

standardnome jeziku koji se tražio za stubičku riječ *scufan*. Svi su ispitanici napisali točan oblik istoznačnice za stubičku riječ *ščeknuti*, dok je 90% ispitanika točno napisalo istoznačnicu za *vupati se*. 35% ispitanika je znalo napisati točan oblik istoznačnice za stubičku riječ *pozoj*, dok je troje ispitanika dodatno još napisalo i turcizam za riječ *zmaj* (*aždaja*).

Grafikon 2. Postotak uspjehnosti prepoznavanja značenja riječi stubičkoga govora kod starijih ispitanika

Iz ovih je rezultata vidljivo da govornici starije dobi svakako bolje poznaju stubički govor u odnosu na govornike osnovnoškolske dobi. Skoro su svi ispitanici točno napisali istoznačnice za riječi stubičkoga govora na hrvatskome standardnome jeziku, a među kojima se ističu sljedeće riječi: *teri*, *betežen*, *čeljene*, *ferje*, *getašlin*, *kušlec*, *morti*, *ožmikati*, *pelnica*, *ščeknuti*, *vupati se*. Najmanji je broj ispitanika znao napisati točan oblik istoznačnice na hrvatskome standardnome jeziku za stubičke riječi *nacifrati* i *scufan*. Treba naglasiti kako je od ukupno 20 bodova koje nosi 1. zadatak, ostvareno maksimalno 19 bodova, a minimalno 14 bodova.

3.3.2. Rezultati 2. zadatka

Kao što je već spomenuto, u drugome je zadatku za jezični izraz na hrvatskome standardnome jeziku bilo potrebno napisati stubički izraz za navedenu riječ. Rezultati su uspoređivani na temelju ostvarenih bodova. U drugome je zadatku bilo potrebno napisati 20 stubičkih izraza za jezični izraz na hrvatskome standardnome jeziku, što ukupno iznosi 20 bodova. Kao točan odgovor prihvaćao se samo onaj odgovor koji donosi leksem iz donjostubičkoga govora, a koje smo najprije utvrdili:

valjak za tijesto – sukalnik, sukamnik, sukamlek, sukamljek,

dotjeran – zrihtan,

upravo – upraf, gli,

uzimati – jemati,

trešnja – črešnja, čriešnja,

stalno, uvijek – furt, navek,

nedostajati – faleti, manjkati,

baciti – hititi,

djevojčica – pucica, kebica, keba,

rupa – luknja, ljuknja,

prozračivati – ljuftati,

kolinje – mesara,

noćni ormarić – natkaslin,

ručak – obed,

gurati (se) – rievati (se),

otjerati – stirati, oterati,

zamirisati – zadišati,

željeznička pruga – štreka,

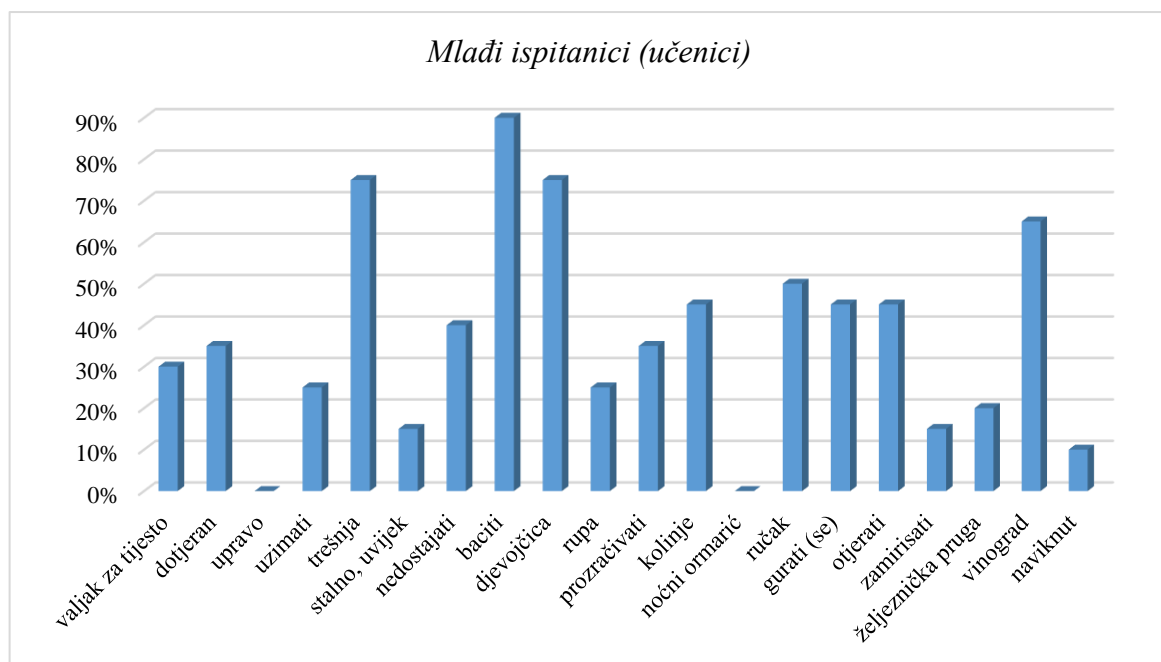
vinograd – trsje, bregi,

naviknut – vaden, navajen.

Mlađi ispitanici (učenici)

Od 20 ispitanika, njih je 30% znalo napisati istoznačnicu za *valjak za tijesto* u donjostubičkome govornom obliku. 35% ispitanika točno je napisalo stubički izraz za riječ *dotjeran*, dok nitko od ispitanika nije znao napisati stubički izraz za riječ *upravo*. 25% ispitanika je točno napisalo istoznačnicu za riječ *uzimati* u donjostubičkome govornom obliku, dok je njih 75% točno napisalo stubički izraz za riječ *trešnja*. Stubički izraz za riječi

stalno, uvijek znalo je napisati samo 15% ispitanika, a stubički izraz za riječ *nedostajati* točno je napisalo 40% ispitanika. Čak je njih 90% znalo napisati stubički izraz za riječ *baciti*, dok je 75% ispitanika točno napisalo stubički izraz za riječ *djevojčica*. 25% ispitanika znalo je napisati stubički izraz za riječ *rupa*, a njih 35% je točno napisalo stubički izraz za riječ *prozračivati*. 45% ispitanika znalo je napisati istoznačnicu za riječ *kolinje* u donjostubičkome govornom obliku, dok nitko od ispitanika nije znao napisati stubički izraz za *noćni ormarić*. 50% ispitanika je znalo napisati stubički izraz za riječ *ručak*, a njih 45% je znalo napisati stubički izraz za riječ *gurati (se)*. Stubički izraz za riječ *otjerati* napisalo je 45% ispitanika, dok je samo 15% ispitanika napisalo stubički izraz za riječ *zamirisati*. 20% ispitanika je točno napisalo stubički izraz za *željezničku prugu*, dok je 65% ispitanika znalo napisati stubički izraz za riječ *vinograd*. Samo je 10% ispitanika znalo napisati stubički izraz za riječ *naviknut*.

Grafikon 3. Postotak uspješnosti prebacivanja standardnog oblika riječi u donjostubički oblik kod mlađih ispitanika (učenika)

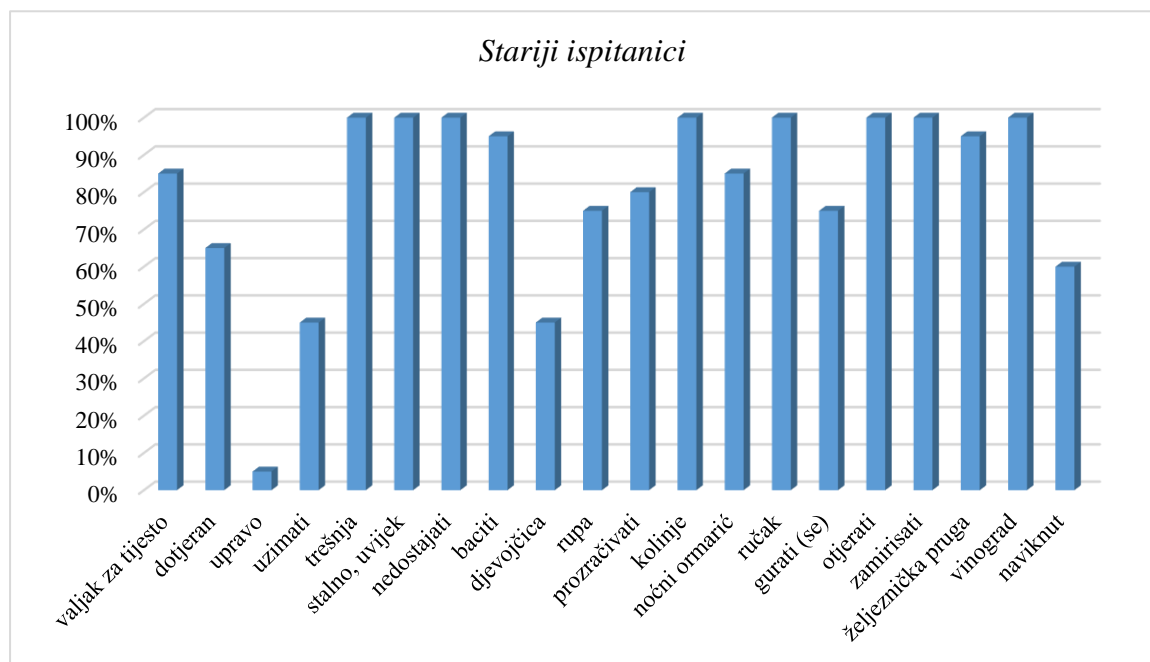
Iz ovih je rezultata vidljivo kako je ispitanicima osnovnoškolske dobi bilo mnogo teže prebaciti standardni oblik riječi u donjostubički oblik. Stubičke izraze za riječi *baciti* i *djevojčica* znao je napisati najveći broj ispitanika, dok nitko od ispitanika nije znao napisati

stubički izraz za riječi *upravo* i *noćni ormarić*. Treba naglasiti kako je od ukupno 20 bodova koje nosi 1. zadatak, ostvareno maksimalno 9 bodova, a minimalno 2 boda.

Stariji ispitanici

Od 20 govornika starije dobi, njih je 85% točno napisalo istoznačnicu za *valjak za tijesto* u donjostubičkome govornom obliku. 65% ispitanika je točno napisalo istoznačnicu za riječ *dotjeran* u donjostubičkome govornom obliku. Treba naglasiti kako je od tih ispitanika, njih 15% napisalo riječ u obliku *zrifan* umjesto *zrihtan*. Samo je jedan od ispitanika napisao točan oblik istoznačnice za riječ *upravo*, dok su ostali ispitanici većinom napisali riječ *zdej* koja je istoznačnica riječi *sada* na hrvatskome standardnome jeziku. 45% ispitanika je točno napisalo stubički izraz za riječ *uzimati*. Svi su ispitanici točno napisali stubički izraz za riječ *trešnja*. Treba naglasiti kako je 50% ispitanika napisalo riječ *čriješnja*, 40% ispitanika je napisalo *črešnja*, dok su preostala dva ispitanika napisali riječ *črejšnja*. Također, svi su ispitanici napisali točan oblik stubičkog izraza za riječ *uvijek*. Zanimljivo je naglasiti, kako je 35% ispitanika napisalo riječ *navek*, 15% ispitanika je napisalo riječ *navijek*, dok su preostali ispitanici, njih 50% napisali riječ *furt*. Svi su ispitanici napisali točan oblik stubičkog izraza za riječ *nedostajati*. 95% ispitanika je napisalo točan oblik stubičkog izraza za riječ *baciti*, dok je preostali ispitanik napisao riječ u nesvršenom obliku (*hitati*). 45% ispitanika je napisalo točan oblik stubičkog izraza za riječ djevojčica, dok su preostali ispitanici napisali riječ *dekla* koja je istoznačnica za riječ *djevojka* na hrvatskome standardnome jeziku. 75% ispitanika je točno napisalo istoznačnicu za riječ *rupa* u donjostubičkome govornom obliku. 55% ispitanika je napisalo riječ *ljuknja*, dok je njih 20% napisalo riječ *luknja*. Točan oblik stubičkog izraza za riječ *prozračivati* napisalo je 80% ispitanika. Polovina ispitanika je napisalo riječ *ljuftati*, a polovina riječ *luftati*. Svi su ispitanici napisali točan oblik stubičkog izraza za riječ *kolinje*. 85% ispitanika je napisalo točan oblik stubičkog izraza za *noćni ormarić*. Zanimljivo je naglasiti kako je 10% ispitanika napisalo riječ *nadkaslin* bez provođenja glasovne promjene jednačenja po zvučnosti. Svi su ispitanici napisali točan oblik stubičkog izraza za riječ *ručak*. 25% ispitanika je napisalo riječ *obet* što potvrđuje da se zvučni suglasnici u donjostubičkome govoru na kraju riječi izgovaraju bezvučno (u ovome slučaju pišu bezvučno). 75% ispitanika je točno napisalo stubički izraz za *gurati (se)*. 15% ispitanika je napisalo *revati (se)*, dok je njih 60% napisalo *rijevati (se)*. Svi su ispitanici napisali točan oblik stubičkog izraza za riječ *otjerati*. 85% ispitanika je napisalo *stirati*, dok su preostali ispitanici napisali

oterati. Svi su ispitanici napisali točan oblik stubičkog izraza za riječ *zamirisati*. 95% ispitanika je napisalo *zadišati*, dok je preostali ispitanik napisao *zadišeti*. 95% ispitanika je točno napisalo istoznačnicu za *željezničku prugu* u donjostubičkome govornom obliku. Svi su ispitanici napisali točan oblik stubičkog izraza za riječ *vinograd*. 55% ispitanika je napisalo *trsje*, dok je njih 45% napisalo *trsije*. 60% ispitanika je napisalo točan oblik stubičkog izraza za riječ *naviknut*.

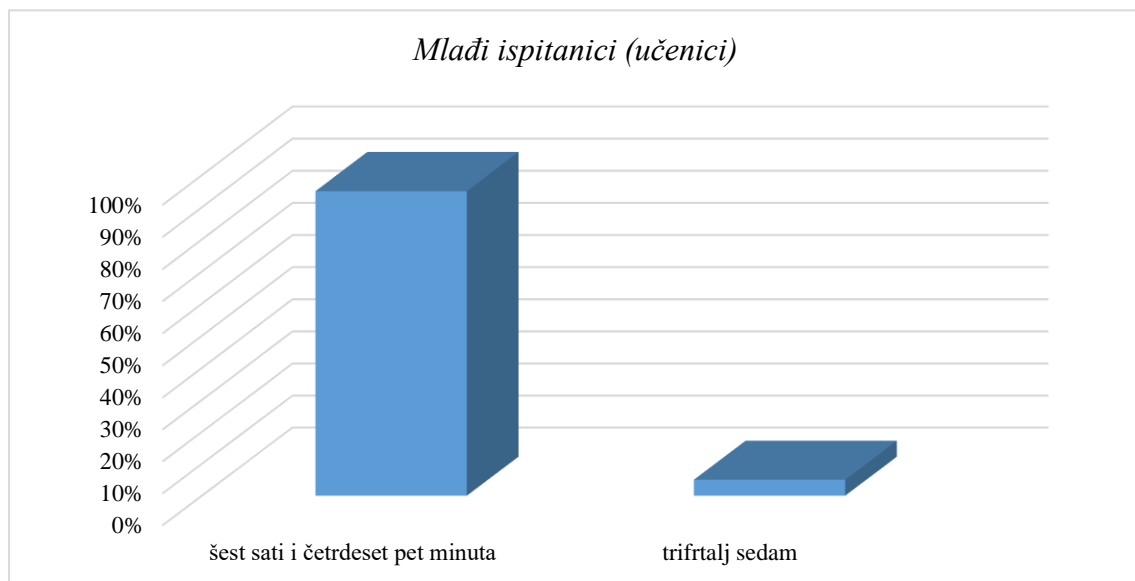

Grafikon 4. Postotak uspješnosti prebacivanja standardnog oblika riječi u donjostubički oblik kod starijih ispitanika

Iz ovih je rezultata vidljivo kako su govornici starije dobi bili mnogo uspješniji u prebacivanju standardnog oblika riječi u donjostubički oblik u odnosu na ispitanike osnovnoškolske dobi. Stubičke izraze za riječi *trešnja*, *uvijek*, *nedostajati*, *ručak*, *otjerati*, *zamirisati* i *vinograd* znali su napisati svi ispitanici. Najmanji broj ispitanika znao je napisati stubički izraz za riječ *upravo*. Treba naglasiti kako je od ukupno 20 bodova koje nosi 2. zadatak, ostvareno maksimalno 19 bodova, a minimalno 15 bodova.

3.3.3. *Rezultati 3. zadatka*

Kao što je već navedeno, trećim se zadatkom htjelo ispitati koliko se upotrebljava donjostubički govor u svakodnevnom životu, gdje je trebalo uočiti koliko je sati i to napisati. Od 20 ispitanika osnovnoškolske dobi, njih 95% je rješenje zapisalo hrvatskim standardnim jezikom (*šest sati i četrdeset pet minuta*), dok je samo jedan ispitanik napisao rješenje stubičkim izrazom (*trifrtalj sedam*).

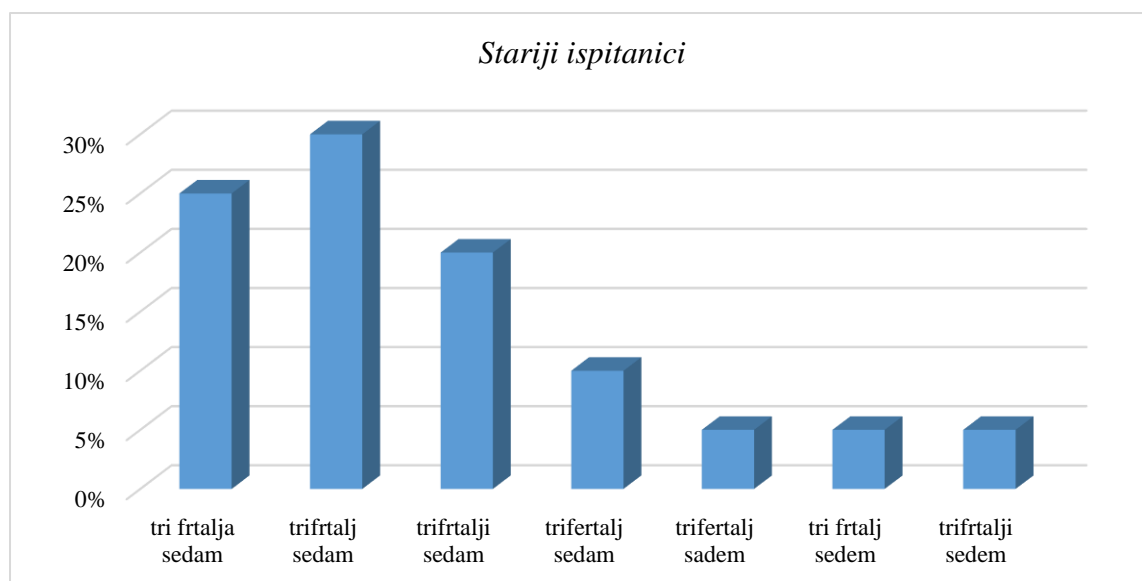

Grafikon 5. Sklonost pisanju na hrvatskome standardnome jeziku, odnosno na zavičajnom govoru kod mlađih ispitanika

Iz ovih je rezultata vidljivo kako su ispitanici osnovnoškolske dobi skloniji pisanju na hrvatskome standardnome jeziku negoli na zavičajnom govoru.

Od 20 ispitanih govornika starije dobi, svi su ispitanici koristili izraz *frtalj*, odnosno izraz koji označuje četvrti dio nečega.

Zanimljivo je kako su pritom ispitanici starije dobi rabili mnoge inačice pri zapisivanju stubičkoga govora: 25% ispitanika je napisalo odgovor *tri frtalja sedam*, 30% ispitanika je napisalo odgovor *trifrtalj sedam*, 20% ispitanika je napisalo *trifrtalji sedam*, 10% ispitanika je napisalo *trifertalj sedam*, 5% ispitanika je napisalo *trifertalj sadem*, 5% ispitanika je napisalo *tri frtalj sedem* i 5% ispitanika je napisalo *trifrtalji sedem*.

Grafikon 6. Sklonost pisanju na hrvatskome standardnome jeziku, odnosno na zavičajnom govoru kod starijih ispitanika

Iz ovih je rezultata vidljivo kako su govornici starije dobi skloniji pisanju na zavičajnom govoru negoli na hrvatskome standardnom jeziku, no isto tako pokazuju kako na nekoliko načina zapisuju govorni izraz, odnosno rješavaju pitanje nepostojanja pisane norme dijalektnog govora.

3.3.4. *Rezultati 4. zadatka*

Kao što je već spomenuto, u četvrtom se zadatku htjelo ispitati razumijevanje donjostubičkoga govora, odnosno semantičko i leksičko znanje ispitanika. Zadatak je zahtijevao pronalaženje i podcrtavanje riječi suprotnoga značenja od one riječi koja se nalazi prva u nizu i koja je istaknuta. Budući da je bilo potrebno pronaći 4 antonima, zadatak ukupno donosi 4 boda. Kako bismo dodijelili određene bodove, utvrdili smo antonime koji su postavljeni u zadacima:

žurne (brzo) – polefke (polako),

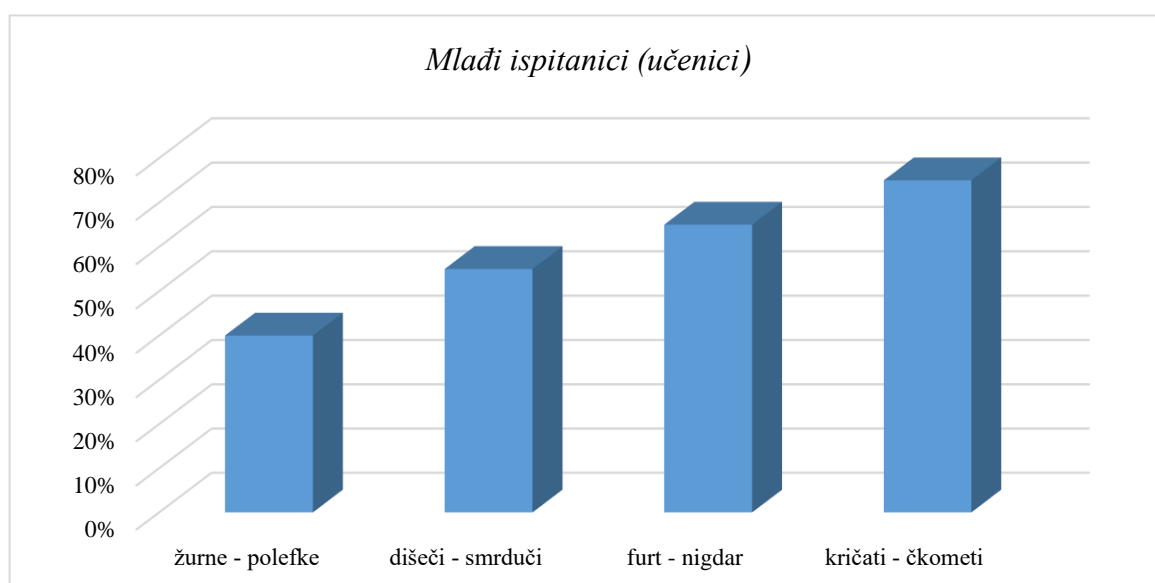
dišeći (mirisan) – smrdući (smrdljiv),

furt (stalno) – nigdar (nikad),

kričati (vikati) – čkometi (šutjeti).

Mlađi ispitanici (učenici)

40% ispitanika osnovnoškolske dobi znalo je pronaći riječ suprotnoga značenja riječi *žurne*, dok je 55% ispitanika znalo pronaći riječ suprotnoga značenja riječi *dišeći*. 65% ispitanika znalo je pronaći riječ suprotnoga značenja riječi *furt*, a njih 75% znalo je pronaći riječ suprotnoga značenja riječi *kričati*. Treba naglasiti kako je od ukupno 4 boda koje nosi 3. zadatak, ostvareno maksimalno 4 boda, a minimalno 1 bod. Samo je 20% ispitanika ostvarilo maksimalan broj bodova, dok je njih 30% ostvarilo minimalan broj bodova.

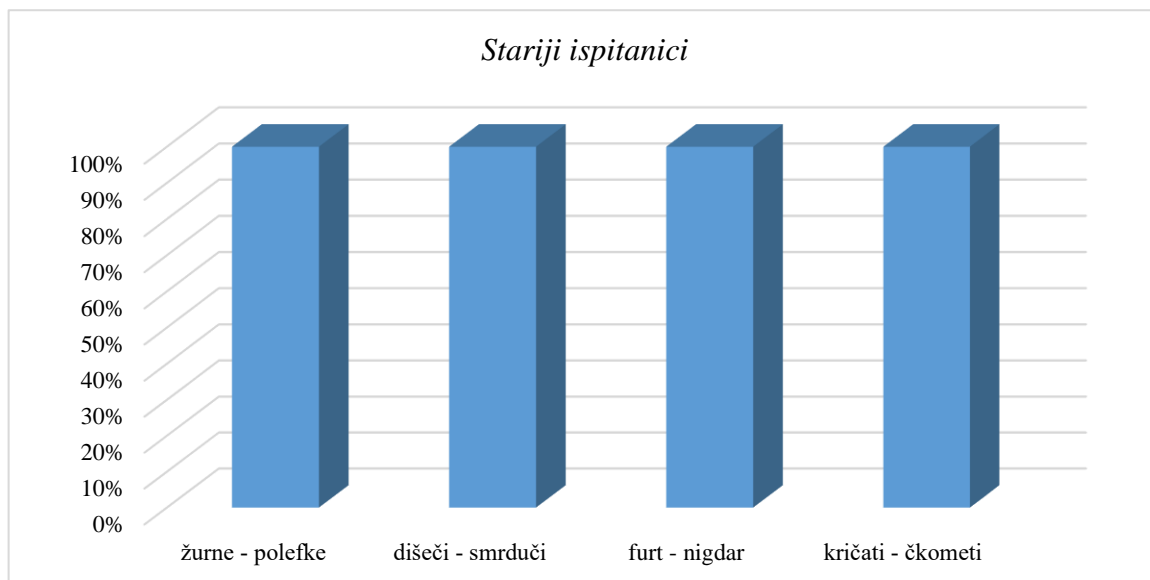
Grafikon 7. Postotak poznavanja antonima kod mlađih ispitanika (učenika)

Budući da su navedene riječi učestale u govoru stubičkoga kraja, uočava se slabo poznavanje riječi iz stubičkoga govora. Ispitanici osnovnoškolske dobi teže su prepoznavali antonime istaknutim riječima zbog nedostatka razumijevanja značenja riječi u stubičkome govoru.

Ispitanici starije dobi

Od 20 ispitanih govornika starije dobi, svi su ispitanici ostvarili maksimalno 4 boda. Svi su ispitanici pronašli riječ suprotnoga značenja onoj riječi koja se nalazila prva u nizu i bila istaknuta. Budući da govornici starije dobi mnogo bolje razumiju značenja riječi u

stubičkome govoru, a pritom ih i koriste u svakodnevnome govoru, ostvarili su uspješnije rezultate u odnosu na ispitanike osnovnoškolske dobi.

Grafikon 8. Postotak poznavanja antonima kod starijih ispitanika

4. ZAKLJUČAK

Provedenim istraživanjem i analizom rezultata potvrđene su obje hipoteze koje su postavljene na početku istraživanja. Utvrđeno je da stariji govornici bolje poznaju donjostubički govor na svim ispitivanim česticama i da su skloniji uporabi donjostubičkoga govora u odnosu na učenike osnovnoškolske dobi. Ispitanici osnovnoškolske dobi slabo prepoznaju značenje riječi stubičkoga govora, no svakako treba napomenuti da postoje velike individualne razlike među njima. Na temelju rezultata starijih ispitanika, gdje su skoro svi točno napisali istoznačnice za većinu riječi stubičkoga govora, utvrđeno je da govornici starije dobi bolje poznaju stubički govor u odnosu na govornike osnovnoškolske dobi. Nadalje, ispitanici osnovnoškolske dobi teže u stubičkom govoru nalaze istoznačnice za standardnojezični oblik riječi u odnosu na govornike starije dobi. Ukupno gledajući, mlađi su ispitanici skloniji razumijevanju i poznavanju standardnojezičnog oblika riječi više nego riječi zavičajnoga govora. Kako učenici osnovnoškolske dobi bolje poznaju standardni oblik riječi, tako su i skloniji pisanju na hrvatskome standardnome jeziku negoli na zavičajnom govoru. Ispitanici starije dobi u većoj su mjeri skloni pisanju na zavičajnom govoru, gdje rabe i mnoge govorne inačice. Učenici osnovnoškolske dobi pokazali su slabo razumijevanje značenja riječi čestih u svakodnevnome govoru stubičkoga kraja. U odnosu na njih, govornici starije dobi mnogo bolje razumiju značenja tih riječi jer se njima koriste u svakodnevnome govoru.

Kako se govor neprestano mijenja, i to pod utjecajem raznih čimbenika, dolazi do sve manjeg upotrebljavanja zavičajnoga govora. Utjecajem okoline i medija, te sve većoj izloženosti standardnom hrvatskom jeziku, učenici osnovnoškolske dobi sve manje upotrebljavaju lekseme koji su specifični za određeno područje. Jezične se promjene događaju svakodnevno.

Njegovanje hrvatskoga standardnoga jezika i njegove uporabe jest važno, ali kao što standardni jezik uma svoju jasnu komunikacijsku ulogu tako ju imaju i zavičajni govori, pa je potrebno i njih negovati. Napose radi očuvanja hrvatske unutarjezične raznolikosti i govorne baštine raznih hrvatskih krajeva. Potrebno je stoga i mlađe generacije stubičkoga kraja poticati na očuvanje govorne baštine, još uvijek živo prisutne u govoru njihovih baka i djedova.

LITERATURA

1. Blažeka, Đ. (2021). O leksiku u kajkavskom narječju. *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae*, 66 (1), 1-15. Preuzeto s <https://www.bib.irb.hr/1186639> (pristup 12.4.2023.)
2. Brozović, D. (2004). O dijalektologiji kao znanstvenoj disciplini. *Suvremena lingvistika*, 57-58 (1-2), 1-12. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/15922> (pristup 15.3.2023.)
3. Celinčić, A. (2020). Kajkavsko narječje / Kajkavian. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, (24), 1-37. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/247353> (pristup 1.3.2023.)
4. Cergol, K. (2022). *Etika istraživanja u primijenjenoj lingvistici*. Zagreb: Srednja Europa.
5. Damjanović, S. (2012). *Rasprave i članci*. Zagreb: Matica hrvatska.
6. Državni zavod za statistiku. <https://web.dzs.hr/> (pristup 10.3.2023.)
7. Grad Donja Stubica. <https://www.donjastubica.hr/> (pristup 5.3.2023.)
8. Horjan, G. (2009). *Osam stoljeća Stubice*. Gornja Stubica: Muzeji Hrvatskog zagorja, Muzej seljačkih buna; Donja Stubica: Grad Donja Stubica.
9. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (1948). <http://ihjj.hr> (pristup 29.4. 2023.)
10. Ivšić, S. (1936). *Jezik Hrvata kajkavaca*. Zaprrešić: Matica hrvatska, Ogranak Zaprrešić.
11. Lončarić, M. (1979). Naglasni tipovi u kajkavskom narječju. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 4-5 (1), 109-117. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/clanak/102991> (pristup 21.3.2023.)
12. Lončarić, M. (1994). Kajkavski vokalizam. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 20 (1), 115-135. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/clanak/103302> (pristup 21.3.2023.)
13. Lončarić, M. (1994). O kajkavskoj sintaksi. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 20 (1), 137-154. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/clanak/103316> (pristup 21.3.2023.)
14. Lončarić, M. (1993). Kajkavska prozodija. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 19 (1), 137-165. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/clanak/103350> (pristup 24.3.2023.)
15. Lončarić, M. (1996). *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.

16. Lončarić, M. (2005). *Kajkaviana & Alia: ogledi o kajkavskim i drugim hrvatskim govorima*. Zagreb: Institut za jezik i jezikoslovlje. Zrinski d.d., Čakovec.
17. Lončarić, M. i Kekez, S. (2007). Čakavština i kajkavština kao književni jezici i danas u književnosti. *Kaj*, 6, 67-83.
18. Mali rječnik kajkavskoga govora stubičkoga kraja, Pelko, D. (ur.). (2016). Donja Stubica: Osnovna škola Donja Stubica
19. Maresić, J. (2015). O tvorbi umanjenica u kajkavskom narječju. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 41 (1), 77-96. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/141873> (pristup 12.4.2023.)
20. Rajković, Z. (1974). Narodni običaji okolice Donje Stubice. *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, 10 (1), 153-214. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/clanak/63124> (pristup 1.3.2023.)
21. Silić, J. (1998). Hrvatski standardni jezik i hrvatska narječja. *Kolo: časopis Matice hrvatske*, 4, 425-430.
22. Vranić, S. i Zubčić, S. (2018). Hrvatska narječja, dijalekti i govori u 20. st. A. Bičanić, I. Pranjković i M. Samardžija. *Povijest hrvatskog jezika, 5. knjiga: 20. stoljeće – prvi dio* (525-579). Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti CROATICA.

Prilozi i dodatci

Prilog 1. Test

1. U lijevom stupcu tablice napisane su riječi stubičkoga govora. U prazno polje desnoga stupca tablice potrebno je napisati jezični izraz na hrvatskome standardnome jeziku za navedene riječi.

<i>Riječ u stubičkome govoru</i>	<i>Jezični izraz na hrvatskome standardnome jeziku</i>
teri	
betežen	
cujzek	
čeljene	
detelja	
ferje	
getašlin	
hajcati	
jambrati	
kušlec	
morti	
nacifrati	
ožmikati	
pelnica	
proč	
regmet	
scufan	
ščeknuti	
vupati se	
pozoj	

2. U lijevom stupcu tablice napisane su riječi na hrvatskom standardnom jeziku. U prazno polje desnog stupca tablice potrebno je napisati stubički izraz za navedene riječi.

<i>Jezični izraz na hrvatskome standardnome jeziku</i>	<i>Stubički izraz</i>
valjak za tijesto	
dotjeran	
upravo	
uzimati	
trešnja	
stalno, uvijek	
nedostajati	
baciti	
djevojčica	
rupa	
prozračivati	
kolinje	
noćni ormarić	
ručak	
gurati (se)	
otjerati	
zamirisati	
željeznička pruga	
vinograd	
naviknut	

3. Koliko je sati? (Rješenje napišite riječima, a ne brojkama.)

4. U svakom se retku između četiri ponuđene riječi nalazi i jedan par riječi suprotnog značenja (antonima, npr. visok-nizak). Prva riječ iz svakog para uvijek je prva u nizu i istaknuta. Pronađite i podcrtajte njoj suprotnu (antonim).

žurne črlene polefke gnile

dišeći skrčiti zešiti smrdući

furt nigdar vuzel spor

kričati zmočiti čkometi dekoturati

IZJAVA O IZVORNOSTI DIPLOMSKOG RADA

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)